

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКА

УДК 658.14: 336.71

DOI: 10.31732/2663-2209-2025-79-15-24

Дата надходження: 03.09.2025

Дата прийняття до друку: 17.09.2025

Дата публікації: 30.09.2025

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

ВПЛИВ ГРОШОВИХ РОЗРАХУНКІВ НА СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Ігор Румик¹, Кирило Доляновський², Ількан Рзаде³

¹Д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: rumykii@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3943-639X>

²Магістрант, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, 03113, Україна, e-mail: dolianovskiyKD@krok.edu.ua

³Магістрант, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: rzazadeI@krok.edu.ua

THE IMPACT OF MONETARY TRANSACTIONS ON THE FINANCIAL RESOURCES MANAGEMENT SYSTEM OF ENTERPRISES

Ihor Rumyk¹, Kyrylo Dolianovskiy², Ilkan Rzazade³

¹Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department of Economics and Finance, KROK University, Kyiv, Ukraine, e-mail: rumykii@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3943-639X>

²Graduate student, KROK University, Kyiv, Ukraine, e-mail: dolianovskiyKD@krok.edu.ua

³Graduate student, KROK University, Kyiv, Ukraine, e-mail: rzazadeI@krok.edu.ua

Анотація. У статті досліджено вплив грошових розрахунків на систему управління фінансовими ресурсами підприємства і необхідність вдосконалення підходів до їх здійснення. Актуальність теми зумовлена важливою роллю ефективного управління грошовими розрахунками у забезпеченні фінансової стійкості та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в сучасних умовах економічної нестабільності та війни. Від оптимальної організації цих процесів безпосередньо залежить ліквідність, платоспроможність і рентабельність підприємства, що визначає фінансовий стан в цілому. Метою статті є комплексне дослідження впливу грошових розрахунків на систему управління фінансовими ресурсами підприємства та розробка рекомендацій щодо її вдосконалення. У роботі проаналізовано взаємозв'язок між вибором форм і методів розрахунків, швидкістю обороту коштів та ефективністю використання фінансових ресурсів. Особливу увагу приділено аналізу дебіторської заборгованості як ключового інструменту управління в контексті дослідження грошових розрахунків підприємства. Запропоновано методичний підхід до оцінки ризиків, пов'язаних із неплатоспроможністю контрагентів, на основі кредитного рейтингу. Обґрунтовано, що диференціація умов комерційного кредитування залежно від кредитного рейтингу покупця дозволяє мінімізувати втрати та оптимізувати обсяг втрачених коштів. У статті також досліджено причини та наслідки порушень грошових готівкових розрахунків (несвоєчасність платежів, неінкасована виручка, порушення лімітів) для фінансової безпеки підприємства. Визначено, що такі порушення призводять до формування «простроченої» дебіторської заборгованості, виникнення дефіциту ліквідних коштів і зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування. У висновках підкреслюється необхідність інтеграції політики управління грошовими розрахунками в загальну фінансову стратегію підприємства. Запропоновані заходи спрямовані на підвищення прозорості розрахункових операцій, скорочення фінансового циклу та запобігання ризикам, що дозволить максимізувати віддачу на інвестований капітал і забезпечити стабільний економічний розвиток підприємства.

Ключові слова: грошові розрахунки, система, управління, фінансовий стан, фінансові ресурси, дебіторська заборгованість, кредитний рейтинг, порушення розрахунків, підприємство, воєнний стан.

Формул: 0, **рис.:** 2, **табл.:** 2, **бібл.:** 12

Abstract. The article examines the impact of monetary transactions on the enterprise's financial resource management system and the necessity of improving approaches to their implementation. The relevance of the topic is driven by the important role of effective management of monetary transactions in ensuring the financial stability and competitiveness of business entities under modern conditions of economic instability and war. The liquidity, solvency,

and profitability of an enterprise, which determine its overall financial condition, directly depend on the optimal organization of these processes. The purpose of the article is a comprehensive study of the impact of monetary transactions on the enterprise's financial resource management system and the development of recommendations for its improvement. The study analyzes the relationship between the choice of forms and methods of settlements, the speed of funds turnover, and the efficiency of financial resource utilization. Particular attention is paid to the analysis of accounts receivable as a key management tool in the context of studying the enterprise's monetary transactions. A methodological approach to assessing risks associated with counterparty insolvency, based on credit ratings, is proposed. It is substantiated that differentiating the terms of trade credit depending on the buyer's credit rating minimizes losses and optimizes the volume of lost funds. The article also explores the causes and consequences of violations in cash settlements (untimely payments, uncollected revenue, breach of limits) for the financial security of the enterprise. It has been determined that such violations lead to the formation of 'overdue' accounts receivable, a shortage of liquid funds, and increased dependence on external sources of financing. The conclusions emphasize the necessity of integrating the policy of managing monetary transactions into the enterprise's overall financial strategy. The proposed measures are aimed at increasing the transparency of settlement operations, shortening the financial cycle, and preventing risks, which will maximize the return on invested capital and ensure the stable economic development of the enterprise.

Keywords: monetary transactions, system, management, financial condition, financial resources, accounts receivable, credit rating, payment violations, enterprise, martial law.

Formulas: 0, **fig.:** 2, **tab.:** 2, **biobl.:** 12

Постановка проблеми. Специфіка сучасних фінансових відносин з управління ресурсами підприємств полягає у тому, що вони виступають у грошовій формі чи то для забезпечення виробничої діяльності коштами, чи для розподілу створених прибутків і накопичень, формування і використання фондів грошових коштів. Наразі грошові розрахунки є невід'ємною частиною фінансового управління підприємствами, оскільки вони забезпечують швидкість і ефективність у проведенні фінансових операцій. Актуальність таких розрахунків зростає в умовах сучасної економіки, де підприємства змушені вести свою господарську діяльність в умовах війни. Своєчасність платежів, у такому разі, впливає на конкурентоспроможність підприємства, а правильне управління грошовими потоками дозволяє оптимізувати витрати та підвищити рентабельність. До того ж, ефективні грошові розрахунки сприяють покращенню фінансових результатів, оскільки забезпечують стабільність і прогнозованість руху фінансових ресурсів. Підприємства, які активно впроваджують сучасні методи грошових розрахунків, здатні досягати кращих фінансових показників і зміцнювати свої позиції на ринку. Тому розрахунки у діяльності підприємств є важливою складовою без якої неможлива ефективна організація виробничо-фінансової діяльності суб'єкта

господарювання, оскільки є важливим фактором впливу на господарські процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд останніх публікацій про актуальність грошових розрахунків вказує на їх важливу роль у сучасному середовищі існування підприємств. Особливу вагу, безперечно, мають ті грошові розрахунки, що забезпечують підприємствам необхідну ліквідність для виконання зобов'язань в умовах воєнного стану та обмежень, що виникають у зв'язку з цим (Румик, Плетенецька, & Царенок, 2023). Важливо, щоб вони сприяли оптимізації фінансових потоків, що є критично важливим для управління ресурсами.

У різноманітних дослідженнях і численних наукових публікаціях підкреслюється, що від ефективного управління фінансовими ресурсами, синхронності надходження та витрачання грошових коштів, оптимізації складу та структури джерел фінансування господарської діяльності залежить фінансова стійкість, ліквідність та платоспроможність підприємства (Покинйчереда, & Тімченко, 2024). Своєчасні грошові розрахунки можуть суттєво знизити ризики фінансових втрат. Дослідження показують, що підприємства, що впроваджують автоматизовані системи здійснення грошових розрахунків, значно швидше досягають кращих фінансових результатів.

Актуальність грошових розрахунків також пов'язана з глобалізацією бізнесу (Stiglitz, 2022). Зростання міжнародної торгівлі вимагає швидких і безпечних фінансових транзакцій. Публікації акцентують увагу на важливості електронних платіжних систем, які спрощують процеси грошових розрахунків. Вони дозволяють зменшити витрати на обробку платежів і підвищити ефективність управління фінансами. Крім того, дослідження вказують на те, що грошові розрахунки впливають на кредитоспроможність підприємств.

Відомі економісти зазначають, що підприємства, які не приділяють уваги грошовим розрахункам, ризикують втратити конкурентні переваги (Porter, 1985). Важливим аспектом є також управління дебіторською заборгованістю, яке безпосередньо пов'язане з грошовими розрахунками.

Публікації з питань мікроекономічного аналізу (Becker, 1965) вказують на те, що ефективне управління дебіторською заборгованістю може покращити фінансові результати компанії. Вони також підкреслюють, що грошові розрахунки впливають на інвестиційну привабливість підприємств.

Дослідження Kaplan & Norton (1992) з питань розробки концепції збалансованої системи показників, яка також включає фінансові аспекти управління, показують, що підприємства, які активно використовують аналітику для управління грошовими потоками, можуть прогнозувати фінансові результати з більшою точністю. Це дозволяє їм приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій і витрат (Стусь, & Чумаченко, 2024). Публікації також вказують на важливість навчання персоналу в сфері фінансового управління. Знання про грошові розрахунки можуть суттєво підвищити ефективність роботи фінансових відділів.

Крім того, актуальність грошових розрахунків зростає в умовах економічної нестабільності (Чумаченко, Плетенецька, & Антонець, 2024). Підприємства повинні

бути готовими до швидких змін у фінансовому середовищі.

Грошові розрахунки допомагають зберігати фінансову стійкість у складних умовах (Jensen, 1986). Публікації також підкреслюють важливість інтеграції грошових розрахунків з іншими фінансовими процесами. Це дозволяє створити єдину систему управління фінансовими ресурсами.

Отже, підприємства, які здійснюють ефективні грошові розрахунки на основі автоматизації процесів руху фінансових потоків, отримують значні переваги. Вони можуть зменшити час на обробку платежів і знизити ризики помилок. Актуальність грошових розрахунків також підтверджується зростанням інтересу до фінансових технологій. Підприємства, які впроваджують новітні рішення, здатні швидше адаптуватися до змін на ринку. Таким чином, грошові розрахунки залишаються ключовим елементом успішного управління фінансовими ресурсами підприємств.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в комплексному дослідженні впливу грошових розрахунків на систему управління фінансовими ресурсами підприємства.

Методичну основу статті становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: метод наукової абстракції – для формування теоретичного базису дослідження; системний підхід – для дослідження системи управління фінансовими ресурсами як цілісного механізму, в якому грошові розрахунки виступають базисом між підсистемами; метод класифікації – для групування форм розрахунків, видів грошових потоків та інструментів їх управління; табличний – для представлення даних; узагальнення – для обґрунтування висновків дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування підприємств у сучасних умовах економічної нестабільності та війни являє собою складний динамічний процес, детермінований безперервним циклічним

рухом грошових потоків. Наразі одним з ключових завдань, що постає перед суб'єктами господарювання, є забезпечення відтворення та підтримки динаміки циклів операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Це є необхідною умовою досягнення стабільної ліквідної позиції, фінансової стійкості та вирішення потреби у фінансових ресурсах.

Вирішення зазначеної проблематики вимагає поглибленого дослідження фінансово-економічних механізмів, що визначають процеси формування та розподілу грошових потоків на рівні окремого господарюючого суб'єкта. Отже, актуалізується потреба в розробці обґрунтованого підходу до аналізу грошових розрахунків, підвищенні якості фінансових рішень в умовах невизначеності та ризику, а також у створенні системи інструментів моделювання/прогнозування для цілей управління.

Слід зазначити, що необхідність організації системного контролю та економічного аналізу грошових розрахунків зумовлена нагальними потребами фінансового менеджменту, що відповідають завданням забезпечення фінансової стійкості як окремих підприємств і галузей, так і подолання кризових явищ в економічній системі в цілому.

Грошові розрахунки визначаються як система економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності, що виникає у процесі здійснення платежів за поставлені товарно-матеріальні цінності та

надані послуги, а також при виконанні зобов'язань перед державою, фінансово-кредитними установами та працівниками. Технічно вони реалізуються шляхом перерахування коштів з рахунку платника на рахунок одержувача або шляхом зарахування взаємних вимог і зобов'язань.

Під час виконання операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства здійснюють численні розрахункові операції. На основі укладених договорів суб'єкти господарювання постачають один одному сировину, матеріали, обладнання та надають послуги, що генерує розрахункові відносини. Аналогічні процеси виникають при операціях купівлі-продажу, а також у механізмах розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів.

За економічною сутністю грошові розрахунки доцільно класифікувати на такі категорії:

- розрахунки, що обслуговують процес відтворення: оплата сировини, матеріалів, предметів і засобів праці, розрахунки з працівниками з оплати;
- розрахунки, пов'язані з виконанням фінансових зобов'язань: податки та інші обов'язкові платежі та відрахування до бюджету і позабюджетних фондів;
- розрахунки з розподілу та капіталізації доходів: спрямування коштів на відшкодування понесених витрат, формування фінансових резервів і нагромаджень.

Класичні форми грошових розрахунків за сферою використання зображені на рис. 1.

Рис. 1. Характеристики класичних форм грошових розрахунків

Джерело: систематизовано авторами на основі РайффайзенБанк, 2024

Перевага надається, як правило, безготівковим грошовим розрахункам. Це пояснюється тим, що при їхньому використанні досягається значна економія витрат на їх здійснення. Широкому застосуванню безготівкових розрахунків сприяють банківські установи. У них також заінтересована держава з погляду економічного витрачання.

Вважаємо, що аналіз та управління дебіторською та кредиторською заборгованістю у системі грошових потоків і розрахунків підприємства є критично важливим чинником для забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами, досягнення високих показників результативності в умовах ринкової конкуренції та підвищених ризиків, зумовлених воєнним станом. Оптимізація управління цими компонентами оборотних активів є обов'язковою умовою підтримання заданого рівня ліквідності та платоспроможності господарюючого суб'єкта. Управління дебіторською заборгованістю є імперативом як для формування репутації надійного контрагента, так і з позиції забезпечення ефективності операційної діяльності підприємства.

З економічної точки зору, дебіторська заборгованість є елементом оборотного капіталу, що репрезентує майнові вимоги підприємства до юридичних та фізичних осіб, пов'язані з розрахунками за поставлені товари, виконані роботи чи надані послуги. Зростання обсягів дебіторської заборгованості ініціює процес відтворення капіталу з господарського обороту, що створює потребу в додаткових джерелах фінансування та може спричинити дефіцит ліквідних коштів.

Дебіторська заборгованість є структурним елементом оборотного капіталу підприємства, що репрезентує його майнові вимоги (права вимоги) до контрагентів (юридичних та фізичних осіб) щодо оплати поставлених товарів, виконаних робіт або наданих послуг. Зростання обсягу дебіторської заборгованості обумовлює відтік фінансових ресурсів з господарського обороту, що визначає потребу в залученні додаткових джерел фінансування.

Згідно з традиційною класифікацією, дебіторська заборгованість диференціюється за правовим критерієм на види:

- строкова – заборгованість, строк погашення якої не настав або не перевищує одного місяця, і яка відповідає умовам договірних зобов'язань;

- прострочена – заборгованість, пов'язана з порушенням установлених договорами термінів оплати або з помилками в оформленні розрахункової документації.

Окремий клас становить безнадійна (неоплачена) дебіторська заборгованість. До неї відносять боргові вимоги, стягнення за якими не є можливими. Такі активи підлягають списанню на фінансові результати після закінчення строку позовної давності.

Формалізація дебіторської заборгованості найчастіше здійснюється у вигляді комерційного кредиту, наданого за відкритим рахунком. Юридичним підтвердженням її наявності є записи в системі бухгалтерського обліку та підписаний покупцем рахунок-фактура. Для мінімізації кредитного ризику контрагента-покупця постачальник може вдаватися до інструментів формалізації зобов'язань, таких як:

- виписування простих або переказних векселів;
- виставлення акредитиву.

Оптимізація взаємовідносин із контрагентами вимагає від підприємств реалізації системного моніторингу поточного стану розрахунків та аналізу динаміки їх змін у середньо- та довгостроковій перспективі. Організація такого контролю має ґрунтуватися на принципах диференціації, що враховує типологію клієнтів, характеристики каналів збуту, регіональні особливості та специфіку договірних відносин.

Проведені дослідження дали змогу виявити низку типових проблемних аспектів у системі управління дебіторською заборгованістю на підприємствах.

Насамперед, це відсутність надійного обліку, що проявляється у недостовірності або несвоєчасності інформації щодо строків погашення зобов'язань компаніями-дебіторами.

Наступним моментом є несистемна робота з простроченими боргами, пов'язана з відсутністю формалізованих процедур і регламентів щодо взаємодії з простроченою дебіторською заборгованістю.

Далі слід згадати про недосконалість калькуляції витрат, суть якої полягає у відсутності механізмів квантифікації додаткових витрат, асоційованих із зростанням обсягів і періоду обороту дебіторської заборгованості.

Досить часто підприємства недооцінюють ризики кредитування через відмову від постійної оцінки кредитоспроможності покупців та аналізу економічної ефективності політики комерційного кредитування.

І, насамкінець, потрібно пам'ятати про дифузію відповідальності, а саме: розподіл функцій збору коштів, аналізу дебіторської заборгованості та санкціонування кредитних рішень між різними структурними підрозділами підприємства без належних регламентів взаємодії, що призводить до розмитості зони відповідальності на кожному етапі.

Управління дебіторською заборгованістю підприємств неможливе без реалізації чітко сформованої кредитної політики, яка визначає сукупність правил, процедур і регламентів щодо надання комерційних кредитів і механізмів інкасації дебіторської заборгованості. Зазначена політика, як правило, приймається на строк до одного року, тобто є короткостроковою, після чого підлягає корегуванню шляхом перегляду цілей, завдань, стандартів та умов її реалізації.

Типова структура документу кредитної політики підприємства має включати наступні основні три розділи:

1. *Цілі та цільові показники.* До них, насамперед, належить визначення стратегічних орієнтирів, таких як підвищення ефективності інвестування коштів у дебіторську заборгованість, максимізація обсягу реалізації та рентабельності інвестованого капіталу.

2. *Тип кредитної політики.* У цьому розділі слід формалізувати обраний підхід до управління ризиками підприємства, який

доцільно класифікувати за ступенем реалізації:

- консервативний підхід – орієнтований на мінімізацію ризиків,
- помірний підхід – (збалансований);
- агресивний підхід – орієнтований на максимізацію доходів.

3. *Стандарти оцінки платоспроможності контрагентів.* Прописують механізм дії алгоритмів оцінки кредитних ризиків, що передбачає:

- відбір критеріїв оцінки.
- Початковий етап, на якому відбувається визначення системи показників фінансового стану контрагента, таких як історія платежів і грошових розрахунків, показники ліквідності, обсяг чистих оборотних активів, рентабельність;

- присвоєння кредитних рейтингів. На цьому етапі розробляють методіку ранжування клієнтів за класами кредитоспроможності (рейтингами) з періодичним переглядом у майбутніх періодах (наприклад, з періодичністю один раз на місяць чи квартал);

- диференціація кредитних умов. Заключний етап, де встановлюють конкретні параметри комерційного кредиту для кожного рейтингового класу, включаючи умови оплати (ціну), строк дебіторської заборгованості, ліміт кредитування, а також систему стимулів (знижки) та санкцій (штрафні санкції).

Підводячи підсумок, можна скомпонувати результати стандартизації у табличному відображенні (Табл. 1).

Таблиця 1

Значення кредитних рейтингів боржників у грошово-кредитній системі підприємства

Платіжна дисципліна		Обсяг продажів	
Прострочення оплати, днів	Рейтинг	Сума реалізації за рік, грн.	Рейтинг
Більше 60	Е	Більше 100000	Е
Менше 60	D	Більше 200000	D
Менше 50	C	Більше 300000	C
Менше 20	B	Більше 400000	B
0	A	Більше 500000	A

Джерело: побудовано авторами на основі проведених досліджень

Спочатку клієнти ранжуються за платіжною дисципліною. Якщо рейтинг «D» або «E», то до ранжування за обсягами продажів вони не допускаються.

Для компаній, що одержала рейтинги «A», «B» і «C», рекомендовані наступні умови роботи:

- «C» – робота з такою компанією тільки за умови наявності застави;
- «B» – обов'язковий опис у договорах системи штрафів, санкцій і їх чітке виконання;

- «A» – надання відстрочення платежу без використання санкцій зі сторони компанії.

На підставі рейтингу обсягу поставок визначається максимально допустимий обсяг кредиту й ціни на реалізовану продукцію.

Слід зазначити, що необхідно чітко розподілити зони відповідальності за керування дебіторською заборгованістю між комерційною, фінансовою і юридичною службами (Табл. 2).

Таблиця 2

Регламент управління заборгованістю підприємства

Етап управління дебіторською заборгованістю	Процедура	Відповідальна особа (підрозділ)
Критичний строк оплати не настав	Укладання договору	Менеджер з продажів
	Контроль відвантаження	Комерційний директор
	Створення рахунку до оплати	Фінансова служба
	Повідомлення про відвантаження (номери вагонів, машин, дати, вага)	
	Повідомлення про суму й розрахункові строки погашення дебіторської заборгованості	
	За 2-3 дні до настання критичного строку оплати – дзвінок з нагадуванням про закінчення періоду відстрочки, а при необхідності – звернення сум	
Прострочення до 7 днів	При несплаті в строк – дзвінок із з'ясуванням причин, формування графіку платежів	Менеджер з продажів
	Припинення поставок (до оплати)	Комерційний директор
	Направлення попереджувального листа про нарахування штрафу	Фінансова служба
Прострочення від 7 до 30 днів	Нарахування штрафу	Фінансова служба
	Передсудове попередження	Юридичний відділ
	Щоденні дзвінки з нагадуванням	Менеджер з продажів
	Переговори з відповідальними особами	
Прострочення від 30 до 60 днів	Відрядження відповідального менеджера, прийняття всіх можливих заходів для досудового врегулювання	Менеджер з продажів
	Офіційна претензія (замовний лист)	Юридичний відділ
Прострочення більше 60 днів	Подача позову до суду	Юридичний відділ

Джерело: побудовано авторами на основі проведених досліджень

Однак, досить часто за продажі й стягнення заборгованості відповідають різні підрозділи, що мають суперечливі завдання. Для прикладу, менеджер з продажів (комерційний відділ) мотивований продати якнайбільше, а менеджер з роботи з дебіторами (фінансова служба) – повернути грошові кошти й мінімізувати рівень заборгованості. Це приводить до конфлікту підрозділів підприємства.

Крім того, намагання оптимізувати податкові платежі підприємства та спростити документообіг найчастіше відбуваються за рахунок готівкових грошових розрахунків, адже безготівкові досить чітко контролюються банківськими установами та відповідними фінансовими органами. Однак, такі дії кваліфікуються контролюючими органами як порушення і тягнуть за собою адміністративну та фінансову відповідальність (НБУ, 2024).

До порушень грошових готівкових розрахунків, за які накладаються стягнення

на підприємства, призводить низка чинників, зокрема:

- незнання або ігнорування норм фінансового законодавства, зокрема Порядку ведення касових операцій, що спричиняє порушення ліміту розрахунків, ліміту каси та інших вимог;

- недосконалість або відсутність внутрішнього контролю на підприємстві, що веде до несвоєчасного оприбуткування виручки, порушень в оформленні первинних документів (касових ордерів) та несанкціонованих видач коштів;

- несвоєчасне інкасування готівкової виручки в банківські установи, що спричиняє її накопичення понад встановлений ліміт залишку в касі;

- використання готівки для розрахунків, заборонених законодавством, наприклад, для виплати дивідендів або розрахунків між юридичними особами понад установлений граничний розмір;

- відмова або ухилення від використання реєстратора розрахункових операцій у випадках, передбачених законом;

- цілеспрямовані дії з приховування реальних обсягів готівкових оборотів з метою ухилення від сплати податків (УТЕКА, 2022).

Знання та усунення в фінансово-господарській діяльності підприємств зазначених чинників має стати надійною

запорукою запобігання порушенням установленого порядку ведення й обліку грошових розрахунків, підвищення рівня їх прозорості та, як наслідок, максимального унеможливлення приховування окремими суб'єктами господарювання доходів і несплати податків.

Схема порушень готівкових грошових розрахунків, за які накладаються відповідні стягнення, показана на рис. 2

Рис. 2. Типові порушення грошових розрахунків на підприємстві

Джерело: побудовано авторами на основі проведених досліджень

Виключення зазначених неправомірних дій має забезпечити ефективне запобігання порушенням регламентованого порядку здійснення та обліку касових операцій. Це сприятиме

підвищенню рівня їх транспарентності та, як результат, створить умови для мінімізації ризиків приховування підприємствами обсягів отриманих доходів з метою ухилення від виконання

податкових зобов'язань, накопичення фінансових ресурсів.

Висновки. Грошові розрахунки виступають системоутворюючим елементом та основним джерелом інформації для функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємства. Ефективність управління фінансовими ресурсами прямо залежить від якості організації та швидкості циркуляції грошових потоків, що генеруються розрахунковими операціями. Вибір форм та методів грошових розрахунків безпосередньо впливає на фінансовий цикл підприємства та рівень його операційних ризиків. Організація системи внутрішнього контролю грошових розрахунків на підприємствах є обов'язковою умовою запобігання втратам фінансових ресурсів і податковим зловживанням з готівкою. Політика управління грошовими розрахунками має бути інтегрованою складовою загальної фінансової стратегії підприємства, узгодженою з цілями його розвитку. В умовах економічної нестабільності та війни значення прогнозування грошових потоків, що формуються грошовими розрахунками, для

забезпечення фінансової безпеки різко зростає. Аналіз грошових розрахунків виступає основою для оцінки кредитоспроможності контрагентів та формування обґрунтованої кредитної політики підприємства. Вплив грошових розрахунків на фінансові ресурси проявляється не лише в операційній діяльності, але й в інвестиційних та фінансових процесах підприємства. Порушення договірної дисципліни в грошових розрахунках створює загрозу виникнення дефіциту ліквідних коштів та збільшує залежність від зовнішніх джерел фінансування. Таким чином, грошові розрахунки є важливим елементом зв'язку між господарськими процесами підприємства та його фінансовим станом, що визначає необхідність постійного вдосконалення механізмів управління ними.

Подальші дослідження з даної тематики доцільно провести з поглибленого вивчення питань, що пов'язані з впливом цифровізації платежів, зокрема, впровадження відкритого банкінгу, на трансформацію систем управління фінансами підприємств.

Література:

- 1.Becker, G. (1965). A Theory of the Allocation of Time. *The Economic Journal*, Volume 75, Issue 299, 1 September 1965, Pages 493-517. DOI: <https://doi.org/10.2307/2228949>
- 2.Jensen, M.C. (1986). Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance, and Takeovers. *The American Economic Review*, 76(2), 323-329. URL: <http://www.jstor.org/stable/1818789>
- 3.Kaplan, R., & Norton, D. (1992). The Balanced Scorecard-Measures that Drive Performance. *Harvard Business Review*. URL: <https://hbr.org/1992/01/the-balanced-scorecard-measures-that-drive-performance-2>
- 4.НБУ, (2024). Про затвердження Змін до Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 23.08.2024 року №100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0100500-24>
- 5.Покинйчереда, В.В., & Тімченко, О.Л. (2024). Аналіз грошових потоків у системі фінансового менеджменту підприємства. *Modern Economics*, 46, 112-119. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V46\(2024\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V46(2024)-15)
- 6.Porter, M.E. (1985). *The Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. NY: Free Press (Republished with a new introduction, 1998).

URL:

<https://id.lib.harvard.edu/alma/990004736830203941/catalog>

- 7.РайффайзенБанк (2024). Все про безготівковий розрахунок. URL:

<https://raiffeisen.ua/uk/aem/blog/biznesu/bezgotivkovyi-rozrakhunok.html>

- 8.Румик, І., Плетенецька, С., & Царенок, О. (2023). Особливості управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах воєнного стану. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 4(72), 9-19. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-9-19>

- 9.Stiglitz, J. (2022). *Globalization and Its Discontents*. URL: <http://digamo.free.fr/stig2002.pdf>

- 10.Стусь, Ю., & Чумаченко, О. (2024). Управління фінансовими ресурсами підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 4(76), 80-89. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-76-80-89>

- 11.УТЕКА, (2022). Готівкові розрахунки. URL: <https://services.uteka.ua/ua/publication/data-16-kassovyje-operacii-i-rro-dani-306-nalichnye-raschety>

- 12.Чумаченко, О., Плетенецька, С., & Антоненко, Т. (2024). Управління фінансовим станом підприємств у системі стратегічного менеджменту. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 1(73), 54-65. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-54-65>